

Barat Vüsal

AYB

**Qazax filialının sədri,
Əməkdar İncəsənat
Xadimi**

...Böyük insanlıq Ad gününü keçirməyə hazırlaşırı.

...Böyük İnsanın ürəyini sancı götürmüştür.

Necançı sancıdı bu!?

Birinci, ikinci, üçüncü... beşinci... on beşinci?

Bəlkə 40-ci, 50-ci, 60-ci?

Bəlkə 61-ci?!

Böyük insan bir anlığa düşqənini topladı, yastığına dırsekənmək istədi və öz-özüñə piçildi: "Niye məhz 60-ci yox, 61-ci sancı?"!

Yadına gəldi ki, ömrünün 60-ci baharındadı.

Qəfildən başında ildin çaxdı:

-Dayan!.. Dayan!-dedi öz-özüñə. Mən gərk ki, düz 30 il bundan qabaq 1933-cü ildə zindanda yazmışdım: "Ürəyim doludur. Ürəyim partlamaga qalıb".

Nazim hiss etdi ki, bu nəhs fikirlərdən uzaqlaşmasa daha da üzülcək. Yadına uşaqlıq illerini salmağa çalışdı.

...Dayısı Mehmed Əli Çanaqqalada həlak olmuş qəhrəmanlardan biriydi. Nazim onun xatiresine 13 yaşında ağlaya-ağlaya bələ bir şeir yazmışdı:

Nesiminin Meşriqini

mənə o idi göstərən.

Türklüyün sənətini

mənə o idi öyrədən.

Nazimin adını daşıdıği babası Nazim paşa ipə-sapa yatmadı, qorxu bilməz bir vali olmuşdu.

O vaxtlar Türkiyədə bələ bir qayda varmış:

Əcnəbilərin işinə müsəlman məhkəmələrinin baxmaq hüququ yoxmuş.

Tomson adlı bir ingilis yükdaşyan bir uşağı öldüründə yəqin fikirləşib ki, Nazim paşanın vali olduğu şəhərin məhkəməsi ona güldən ağır söz deyə bilməyəcək.

Bu məsələ Sultana bildirilməliydi, uzaqbaşı canı ökədən qovulacaqdı. Lakin vali Nazim paşa Sultan öz fikrini deyənə kimi özbaşına bir qərar çıxarmışdı.

Tomsonu dar ağacından asdırılmışdı...

Əlbəttə, bu, heç kimin edə bilməyəcəyi cəsərəti bir hərəkətdi.

Məhz tarix de sübut etdi ki, bələ igid bir babanın Nazim Hikmet kimi qüdrətli şair nəvəsi ola bilərdi!

Nazimin anası Cəlile xanımın rəssam olmayı da onun yaradıcılığında öz təsirini qoymuşdu.

Sairin her şeirində göz aşxayan boyalar, rənglər burdan irəli gəlmirimi?

Cəlilə həm gözəl rəssam, həm də gözəl xanımmış. Nazimin özüne ustاد Yehya Kamal sen demə, Cəlile xanımı vurulubmuş. Cəlile xanım ərədən çıxandan sonra onunla evlənmək isteymiş. Lakin qismət deyilmiş.

Yehya Kamal ömrünün sonuna qədər subay qalmışdı. N.Hikmet etiraf edirdi ki, misra düzümü qaydalannı öyrənməyimdə mən bu adama nə qədər minnitdaram.

Qəribədər ki, Nazim o adama min-nətdariqdan dənişirdi ki, təqib oluna-cağından ehtiyat etdiyi üçün o, Nazimin zindəndən buraxılması uğrunda mübarizədə imza toplayanlara qoşulmamışdı.

Nazimdən uşaqlıqda soruşanda ki, nə olacaqsan?

-Poçtalyon olmaq istəyirəm, -de-mişdi.

Bu balaca "poçtalyon"un heç vaxt aqlına gəlməzdə ki, böyükəndə dustaqla olacaq, "Vətən xaini" çağrılacaq, üstüste 28 il 4 ay alacaq. Onun 18 ilini yatacaq. Ele həmin zindanlardan üzünlü cocuqlara (həmyəsidə olan "poçtalyonlara") tutub yazacaq:

Gözel günler görəcəyik,

çocuklar,

güneşli günlər görəcəyik-

deyə nikbin ruhlu şeirlər yazmaqda davam edəcək və etiraf edəcəkdir:

- Bu şeirləri yazdığım vaxtlar en fəlakəti günlerimin içindəydim (Bu yerdə ya-

da Müşfiqimiz gələb dürsür, "Bu yaz bir başqa yazdı." Yaza yaza tutulduğu 37-ci ilə birgə...) Görünür, bütün şairlər uşaqlıqları olurlar. Bütün ömrələri boyu "poçtalyon olacam" dedikleri yaşda olurlar.

...Nazim Hikmet 13 ildi ki, Bursa bəbsxanasında fasılısız dusdaqlıq günləri yaşayırı.

Və yənə də həmin eşqə, həmin gəzel günler ümüdüyle yazırı:

Mən meni bir daha əle keçirsem, Abi-həyat içərsəm-dəmirəm, qapılar açılsa bir daha, Mən bu xanəyə bir daha gırəm, yaşırdım yənə bəle qorxu, dənəşət içinde,

Yənə bəle bir eşq ilə sərsəm,

**Qismət olacaqmı
Məmədim, oğlum,
Səni bir də görmək?
... Toxuma, torpağa, dənizə inan,
insana hamisindən əvvəl.
Buludu, maşını, kitabı sev,
İnsanı hamidən əvvəl!**

...Nazim Hikmetin Dəniz olmağı, Dənizden yazmağa, uşaqları Dəniz olmağa, Dənizə inanmağa çağırmağa haqqı, vardi. "Dünyanı bir günlüğə uşaqlara verək" deməyə də daha çox ərki çatırı. Dənişirdilər ki, ağlayan bir uşaqının elini Nazim öz elinə alan kim o,xırp səsini kəsib.

Cünni, fitrəten uşaq təbiəti idi. Hər şəyə inanırdı uşaq sadələhv-lüyü ilə.

Ele inqilab da!
O, 1954-cü ildə yazdığı "Bəzi xatirələr" şeirində ilk dəfə Moskvaya necə gəldiyini yaxşı xatırlayırdı...

Sən demə, onda şairin cəmi-cümələtəni 19 yaşı varmış. Qatar Kiyyev vağzalına daxil olanda 3 saat gecikibmiş. Qəribədər ki, Nazim ilk dəfə kep-kali bir kişinin dəvarlara vurulmuş şəkilinə də burda rast gelmişdi.

Və o, şəhərin yeni sahibinin (Le-

Doktor evdə yox.

Məlum.

İki yüz il qədər bundan qabaq təvandakı dəlikdən.

Yenə bələ bir gece

Çəkib apardı onu şeytan."

...Bu şeiri yaza-yaza Nazim qapını yenidən çalacaqdı.Mefistofelən nə qızıl,nə ağıl,nə də gənclik istəməyəcəkdi. "Məni İstanbulla aparın,bir saatlıq"deyəcəkdi.Ancaq qapının zəngini ha calacaqdı,təvandakı dəliyə ha baxacaqdı,qapını açan olmayıcaqdı.

Ve görəsən biliçəkdəm ki,bu qapını onun üzünə 19 yaşında kepəkli adamın şəkline salam verəndə bağlaşmışdır!

Çox adam nədənə aldandığını boyununa almaq istəmir.Nazim Hikmetse nədə aldandığını ve nədə aldaldığıni çox gözəl biliirdi.

"İnsanların bir çox tərəflərini doğru olaraq qiymətləndirməkde çox yanılmışam.Yanılmadığım bir şey varsa o da insandaki sənət qabiliyyətidir.Məni yalnız bu məsələdə aldada bilmədilər."

caqmış.Nazimin ölümündən çox kədərlənmiş."Bu böyük adamı xilas edə bilməyən bir elmin ardınca oxumağa dəyməz-deyib ali məktəbi atmışdır".

(Şairin arvadı Vera xanımın deklərindən)

Nazim Hikmet bu sevgini üşyan kar təbiətiylə,həlim xasiyyətiylə,öt-kəmili,yoxmazlılığıyla qazanmışdır.

Bir görün nədən xəcalət çəkimi? Arda-arası kəsilməyən xəstəlikdən , onu sevənləri təlaşa sala biliçəyindən.

'Sənət haqqında söz gedəndə özümə ekla ala bilmirəm,deyirdi ki,bu,mənim üçün olduqca ciddi,dəmək olar ki,məslək məsləkədir."

Şikayətinə baxın : 'Mən dənəşti, lənətə gəlmis güc toplamış' Daş,Kərən,dəmir gücü!

...Zəif bər varlıq,adica bir insan olan zaman xoşbəxt idim.Nəyə görə bu xoşbəxtliyi itirdim,nəyə görə bələ güclü oldum!"

(Bu fikirər Səməd Vurgunun ölüm ayığında dediyi sözlərə necə də səs-kaşır: "Kaş böyük bir şair yox,adica bir çoban olağım."

Deyəsən, bu da 'Poçtalyon ol-maq' istəyin uşağını səsiydi axı!

Nazim Hikmet aşıqdı.

Fizuli dövrünün aşıqlərindəndi.

Yazırıdı ki,ele bir aşiqəm,ele bir aşiqəm ki,ancaq Fizuli kimi bir şairin ürəyi bələ bir eşqə çırpinə bilməmişdir.

Sevdinə öz şılaqlıqlarını deməkən ehtiyat etmirdi:

"Bağıشا məni sevgilim!-deyirdi,bu qədər haqsız,bu qədər vehsi və bu qədər dəli olduğunu xatırlaya bilmirəm.Sənət dair yazmaq istəyirəm.Yazdırıca sevgimi,iştirabları-mı,dəliliklərimi söylədikcə fərəhənlə-rəm,sakitləşirəm."

Baxın, Nazim Hikmet bəlkə də heç kimin etiraf edə bilmədiyti məqamları da etiraf edir.Ona görə də bələ güclüdür,yenilməzdir,ölməzdir!

Lakin cismanı cəhətdən yanaşdıqda heç kim ölümsüz deyil.

...Bir sabah yatağından qalxır,otayından çıxıb qapıya doğru irəlleyir,səhər qəzetlərini almaq üçün əlini poçt qutusuna uzatdığı vaxt orada olur.(Balaca poçtalyonun gözündən irad!-B.V).

Həkimlərin sonradan söylədkərini görə yere yixilməzdan əvvəl ölmüşdür.Əli sehər qəzetlərinə uzanmış halda oldu.(Radi Fis).

...1963-cü il idi.

Nazim ürəyinin sancısını səngit-mək üçün dərin düşüncələr və xatirə-lər əlməndən əynlib daha bir ürək dərmanı atdı.

Səhərə vərdi hələ.

Hələ bir şeir yazmaq olardı.

Və yazdı:

'Sənətlərin ən qorxuluşu

şairlikdir,

Sirətin sırını

Öyənmək üçün

Ürəyini yeyəcəksən,yedirəcəksən.

...Bütün işləri onun başına

gətirdilər.

O, ölkənən mən yanında idim.

bir şeir oxu, dedi mənə,

böyüklüyünə dair insanlığın!

...Böyük İnsanlıq Ad gününü ke-cirməyə hazırlaşırı.

...Böyük İnsanın ürəyi dözmədi, sancıdan doğram-dögram oldu, partla-di.

Böyük İnsanlıq yenidən özünün Ad gününü gözleməyə başlıdı.

Hardasa uzaqlarda, ləp uzaqlarda balaca bir qaraltı gözə dayırdı. Yönü Böyük İnsanlığa doğrudu.

Balaca poçtalyondu, deyəsən!?

Böyük İnsanın ölümü Böyük İnsanlığın Ad Günü

Mən məni bir daha əle keçirsem, İşə bax, zindandan çıxıb getdiyi halda yenidən zindana qayıtmışdan qorxmırdu.Təki deyirdi nəyi itirən de birce "mən məni əle keçirməm!"

Bu eşq, bu amal onun "Nə olmalı" şeirində də öz parlaq əksini təpib.Bütövlükde bu şeir Nazimin həyati və sənət programı, məramı hesab oluna bilər...

Dənizin üstündə bulud, Üzündə gümüşü gəmi, İçində sarı yarpaq, Dibində mavi yosun.

Sahildə bir çılpaq adam. Durub düşürür: